

B – Landsdekkende kartlegging (ekstensiv overvåking)

Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt (www.rovdata.no)

Versjon 09.03.2015

Frister

- 1. oktober: alle data skal være registrert i Rovbase.
- 1. desember: alle data skal være kvalitetssikret av regionalt rovfuglansvarlig i SNO.

Bakgrunn

Overvåkingen av kongeørn i det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt er organisert i to hoveddeler. For det første er det en **ekstensiv overvåking** av arten ved å kartlegge nåværende og tidligere hekketerritorier over hele landet. Hovedhensikten med denne kartleggingen er å få en mest mulig komplett oversikt over antall hekkende par og den geografiske fordelingen av hekketerritorier i Norge. For det andre overvåkes kongeørn i 12 utvalgte og representative **intensivområder**. Disse områdene er valgt ut for å få en god landsdekning i både nord-sør- og kyst-innlandsgradienten. I hvert av intensivområdene er det 15 faste territorier, innenfor et geografisk område med radius på cirka 50 kilometer, som blir fulgt opp med flere årlige besøk for å kartlegge status, voksenoverlevelse og ungeproduksjon i territoriene. Utskifting og overlevelse av voksne individer overvåkes ved genetiske analyser av biologiske prøver som blir samlet fra territoriene (mytefjær, ungefjær, døde unger og eggskallrester).

Instruks for overvåking av kongeørn i det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt består av ulike deler. **Del A** gir en beskrivelse av overvåkingsmetodikken som skal benyttes i intensivområdene for kongeørn. **Del B** (dette dokumentet) gir en beskrivelse av overvåkingsmetodikken og registreringene som skal gjøres i forbindelse med den landsdekkende kartleggingen (den ekstensive overvåkingen). **Kongeørn er sårbar for forstyrrelser. Selv om det ikke finnes tegn til aktivitet, må det utøves stor varsomhet når man undersøker reirplasser slik at forstyrrelser unngås.**

- Kongeørn er en sky art. Noen par tåler mer forstyrrelser enn andre.
- Forutsigbar ferdsel (langs veier, stier) tåles bedre enn annen type ferdsel.
- Jo senere i ungetiden besøk gjennomføres, jo bedre tåler arten forstyrrelser.
- Mest kritisk tid for forstyrrelser er etableringstid (før egglegging) og rundt klekking. Små unger fryser fort i hjel, eller kan overopphetes og dø.
- Mye informasjon kan innhentes fra lang avstand med teleskop.
- Ikke entre reir før 15. juni. Helst vent til etter St. Hans dersom reir skal entres. Som oftest er det i registreringsammenheng unødvendig å entre reir.

- Vær også forsiktig med å entre reir på slutten av reirperioden da unger kan hoppe ut for tidlig.

Kjente kongeørnreir er definert som sensitive opplysninger, og slike opplysninger er undergitt taushetsplikt. Behovet for å unnta sensitive opplysninger fra offentlighet er blant annet knyttet til fare for faunakriminalitet og forstyrrelser hos enkelte arter.

Definisjoner

Territorium

Området et territoriehevdende kongeørnpar bruker i hekkeperioden og som de forsvarer mot andre hekkende par. Størrelsen på territoriene kan variere en god del avhengig av f.eks. bestandstetthet, tilgang på byttedyr og egnede reirplasser. Som en tommelfingerregel kan man gå ut fra at territoriene har en diameter på litt i overkant av ei mil.

Reirplass

I denne instruksjonen brukes benevnelsen reirplass på den eksakte plasseringen av et enkelt reir hvor det har vært hekking eller gjort hekkforsøk av kongeørn. Hvis reiret kan identifiseres som et eget reir er dette en ny reirplass. Det vil som oftest være flere ulike reirplasser ("alternativreir") innenfor et hekketerritorium.

Hekkeforsøk

I denne instruksjonen brukes benevnelsen hekkeforsøk hvis det er observert ett av følgende i territoriet i løpet av sesongen: ruging, mating, egg, eggerester, levende unger yngre enn 50 dager eller døde unger.

Territorium okkupert

Man kan betegne et territorium for okkupert når man har hatt minst en av følgende observasjoner:

- Observasjon av følgende: parring, ruging, mating, egg, eggerester, levende eller døde unger.
- To ørner (subadulte eller adulte¹) observert sammen minst en gang i reiområdet i perioden 1. februar – 15. september. (Reiområdet defineres som polygon rundt kjente reir i territoriet + 1 km buffer rundt).
- En subadult eller adult observert i reiområdet på flere besøk i perioden 1. februar – 15. september.
- Aggresjon/jaging i reiområdet.
- Spillflukt i reiområdet.
- Påbygd reir med ferske reirmaterialer.

¹ Se vedlegg 1 for en beskrivelse av draktkarakterer som skiller ungfugl, subadulte og adulte. Vær oppmerksom på at kadaver/åte kan tiltrekke seg både subadulte og adulte fugler som ikke er hjemmehørende i territoriet. Ofte kan dette være tilfelle ved feltregistreringer på tidligvår/seinvinter.

Feltregistreringer og rapportering

For alle besøkte kongeørnreir skal resultatene enten føres inn i et registreringsskjema ("Registrering av kongeørnreir") og deretter føres inn i Rovbase fortløpende, eller resultatene kan legges direkte inn i Rovbase. På baksiden av registreringsskjemaet er det gitt en utfyllende veiledning til hvordan man skal registrere feltobservasjoner man gjør knyttet til kongeørn i hekkesesongen. Man bør derfor lese veiledningen bak på registreringsskjemaet i sammenheng med denne instruksen.

Alle besøkte kongeørnreir skal registreres i Rovbase. Dette gjelder også reir uten aktivitet.

Kjente reirplasser hos kongeørn som tidligere er lagt inn i Rovbase har et unikt reirplassnavn og territorie-ID som identifiserer reiret i basen. Det er derfor viktig at man bruker samme reirplassnavn og territorie-ID ved senere års registreringer.

Hvis man i løpet av feltsesongen avdekker hekking på en tidligere ukjent reirplass i et kjent territorium må man opprette et nytt unikt navn på denne reirplassen og den nøyaktige posisjonen føres på registreringsskjemaet og i Rovbase. Alle de ulike reirplassene i et territorium skal ha unike reirplassnavn (for eksempel alfabetiske reir A, B, C, osv. eller beskrivende navn som Storflåget, Gørhenget, Svartberget, osv.).

Gruppering av reirplasser til ulike territorier skjer på bakgrunn av følgende kriterier hvis ikke andre vurderinger tilsier noe annet:

- Hvis det er samtidig hekking på to reirplasser innefor det en til nå har vurdert som ett territorium skilles disse ut som to forskjellige territorier.
- Hvis det påvises nye reir, og lengste avstand mellom reirplasser i territoriet blir mer enn ei mil, skilles disse ut som nytt territorium.

Disse vurderingene gjøres i samråd med regionalt rovfuglansvarlig i SNO. En ny reirplass i et nytt territorium i Rovbase kan kun opprettes av regionalt rovfuglansvarlig.

Reirbesøk oppdateres fortløpende i registreringsskjemaet og i Rovbase, og endelig status for reiret legges inn etter at sesongen er over. Se veiledningen på registreringsskjemaet og denne instruksen når det gjelder hvilke kriterier som skal brukes til å vurdere den endelige statusen (vellykket hekking, hekkeforsøk påvist, hekkeforsøk ikke påvist og usikker hekking).

Det oppfordres til å ta bilder i forbindelse med feltregistreringene, og å legge disse inn i Rovbase. Dette gjelder både bilder av reirplasser og evt. unger.

For detaljer om innlegging av data i Rovbase – se "C2 – Instruks for innlegging av kongeørndata i Rovbase – ekstensivområder".

Alle data skal være lagt inn i Rovbase av lokalt SNO innen 1. oktober. Regionalt rovfuglansvarlig i SNO kvalitetssikrer alle data i Rovbase innen 1. desember.

Kriterier for vurdering av hekking

Vellykket hekking

Vellykket hekking kan konstateres dersom det er observert en eller flere unger som er eldre enn 50 dager (dvs produksjon av «flyvedyktige unger» i territoriet).

Hekkeforsøk påvist

Det er observert minst ett av følgende i territoriet i løpet av sesongen:

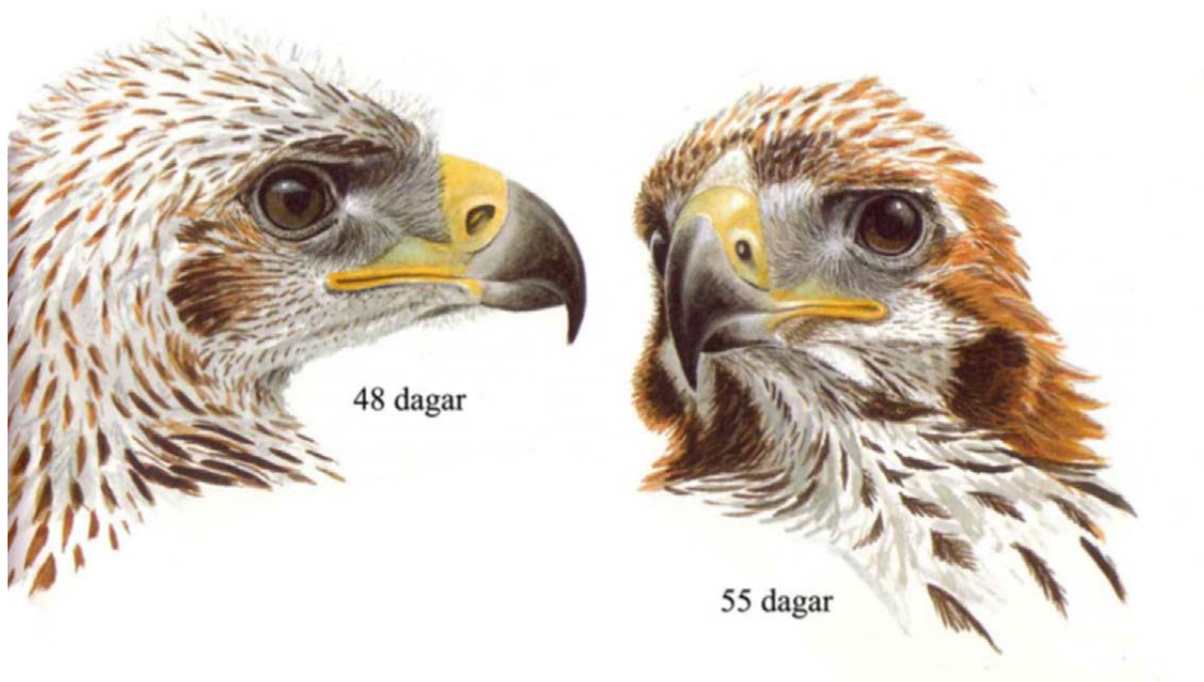
- ruging
- mating
- egg
- eggerester
- levende unger yngre enn 50 dager
- døde unger

Hekkeforsøk ikke påvist

Oppfyller kriteriene for territorium okkupert, men man har ikke påvist hekkeforsøk eller vellykket hekking.

Usikker hekking

Man har ikke vært i stand til å bekrefte vellykket hekking, hekkeforsøk eller at territoriet er okkupert.

Figur 1. Aldersbestemmelse av unger i reir. Utseende på unger ved 48 respektive 55 dagers alder. (Gjengitt med tillatelse fra Dag Peterson ©)

Oppdaterte versjoner av instruksene for overvåkingen av kongeørn vil til enhver tid være å finne som pdf-dokumenter på internettadressen www.rovdata.no.

Vedlegg 1: Ungfugl, subadultt eller voksenfugl?

Ungfugl: drakt 1 (jevn sjokoladebrun overside). Subadultte: drakt 2 til 6 (ulike mengder hvitt på vinger og stjert). Adult: drakt 7 (fullt utfarget). (Gjengitt med tillatelse fra Martin Tjernberg ©).

